
Verkefnisstjórn í íslensku

Málþing um verkefni Lýðveldissjóðs
í Þjóðarbókhöfðu, 13. maí 2000

Eiríkur Rögnvaldsson

Ályktun Alþingis 17.6. 1994

- Alþingi ályktar, í tilefni 50 ára afmælis lýðveldis á Íslandi, að stofna sjóð, lýðveldissjóð, og verja til hans 100 milljónum króna árlega næstu fimm ár. Ráðstöfunarfé sjóðsins skal ár hvert á starfs-tíma hans, 1995-1999, varið með þessum hætti:
  - 1 Helmingi fjárhæðarinnar, 50 milljónum króna, til átaks í vistfræðirannsóknnum á lífríki sjávar.
  - 2 Helmingi fjárhæðarinnar, 50 milljónum króna, til eflingar íslenskri tungu.

Fé til eflingar íslenskri tungu

- Í reglugerð var kveðið á um þrískiptingu:
  - um þriðjung þá fjárlags skyldi varið til að efla Málræktarsjóð
  - um þriðjung skyldi varið til að endurnýja og bæta kennsluefni í íslensku máli, einkum á framhaldsskólastigi
  - um þriðjung skyldi stjórn sjóðsins verja til verkefna sem að mati hennar væru til þess fallin að efla íslenska tungu

Verkefnisstjórn í íslensku

- Stjórn Lýðveldissjóðs skipaði verkefnisstjórn
  - til að hafa umsjón með efni handa skólunum:
- Ásta Svavarsdóttir
  - fræðimaður á Orðabók Háskólans
- Þórunn Blöndal
  - lektor í íslensku við Kennaraháskóla Íslands
- Eiríkur Rögnvaldsson
  - prófessor í íslensku við Háskóla Íslands; formaður

Upphaf verks

- Áður hafði starfað undirbúningshópur
  - Eiríkur, Þórunn og Steingrímur Þórðarson
- Sá hópur setti fram ákveðnar hugmyndir
  - sem stjórn Lýðveldissjóðs féllst á að vinna eftir
- Undirbúningshópurinn lagði áherslu á tvennt:
  - samningu viðamikilla yfirlitsrita handa kennurum
  - samningu stuttra kennsluhefta handa framhalds-skólum

Úr greinargerð þingsályktunar

- Oft hefur verið á það bent að skólarnir hafi þurft að taka við auknu hlutverki á sviði máluppeldis vegna breyttra þjóðfélagshátta. Ein af mikilvægustu forsendum þess að þetta hlutverk verði rækt með viðhlítandi árangri er að vöð sé á fjölbreytlegu og vönduðu námsefni. *Þá er bæði átt við eiginleg kennslugögn og hvers konar rit sem fallin eru til að glæða áhuga nemenda á móðurmálinu og stuðla að því að efla hæfni þeirra í meðferð þess.*

Samráð við kennara

- Gert var ráð fyrir góðri samvinnu við kennara
  - í erindisbréfi verkefnisstjórnar
- Tillögur undirbúningshóps
  - voru bornar undir Samtök móðurmálskennara
- Verkefnisstjórnin tilnefndi sérstaka baknefnd
  - einkum skipaða kennurum á ýmsum skólastigum
- Nefndin var kölluð saman fimm sinnum alls
  - einkum meðan verið var að skipuleggja verkið

Upphaflegar áætlanir

- Í upphafi gerði verkefnisstjórn áætlanir
  - um að láta semja þrenns konar verk:
- Þrjár viðamiklar handbækur
  - einkum ætlaðar kennurum
- Yfirlitsrit um íslenskt mál
  - ætlað fróðleiksfúsum almenningi
- Kennslubækur eða kennsluhefti
  - handa framhaldsskólum

Hver er niðurstaðan?

- Þrjár viðamiklar handbækur
  - um helstu svið íslensks máls
- Bækurnar eru langt komnar
  - koma væntanlega út næsta vor
- Margmiðlunardiskur um íslenska tungu
  - unninn í samvinnu við Námsgagnastofnun
- Diskurinn er á lokastigi
  - og verður kynntur hér á eftir

Engar kennslubækur?

- Ný námskrá var samin á verktímanum
  - beðið var eftir að því verki lyki
- Líftími kennslubóka er stuttur
  - betra að leggja áherslu á stærri verk sem endast
- Kennslubækur eru góð markaðsvara
  - verða því til án opinberra afskipta
- Margmiðlunardiskurinn þróaðist í vinnslu
  - varð meira kennsluefni en upphaflega stóð til

Handbækurnar þrjár

- Íslensk hljóðfræði og hljóðkerfisfræði
– ritstjóri Kristján Árnason, prófessor
- Íslensk beygingar- og orðmyndunarfræði
– ritstjóri Guðrún Kvaran, prófessor
- Íslensk setningafræði
– ritstjóri Höskuldur Þráinsson, prófessor
- Hver bók verður 350-400 bls.
– í svipuðu broti og *Íslensk bókmenntasaga*

Úr ritstjórnarstefnu

- Í ritstjórnarstefnu verkefnisstjórnar segir:
  - Markmiðið með samningu handbókanna er að bæta úr brýnni þörf á ítarlegu yfirliti um íslenskt mál og málfræði. Verkunum er ætlað að draga upp heildstæða mynd af fræðigreininni í fortíð og nútíð auk þess sem kynntir verða nýir straumar innan fræðigreinarinnar og helstu viðfangsefnum málfræðinga undanfarin ár gerð nokkur skil.

Efnisþættir

- Samfellt meginmál
  - yfirlit um sviðið; meginviðfangsefni, tengsl við önnur svið málsins, helstu rannsóknir, yfirlit um viðkomandi hluta íslensks málkerfis, o.s.frv.
- Hliðarefni
  - stuttir textar, dæmi, skýringarmyndir, töflur o.fl. til hliðar við meginmálið; til stuðnings og frekari skýringar eða til skemmtunar
- Skrár og yfirlitstöflur

Markhópur

- Kennarar
  - í efri bekkjum grunnskóla og framhaldsskólum
- Nemendur í framhaldsskólum
  - einkum á málabrautum
- Háskólanemar
  - í íslensku, kennaranámi og erlendum málum
- Kennslubókahöfundar
  - og aðrir sem vilja fræðast um íslenskt mál

Þrjú meginmarkmið

- Verkefnisstjórnin skilgreindi þessi markmið:
  - að kynna viðkomandi svið málsins, gera grein fyrir afmörkun þess gagnvart öðrum sviðum og helstu viðfangsefnum
  - að kynna og skýra með dæmum helstu hugtök og fræðiorð sem notuð eru og nota þarf á sviðinu
  - að gera grein fyrir helstu breytingum sem orðið hafa á viðkomandi sviði undanfarnar aldir

Framsetning

- Málfar og málsnið
  - vandað, en tiltölulega óformlegt
- Stíll
  - eins einfaldur og skýr og kostur er
- Hugtakanotkun
  - geri ekki kröfu um sérþekkingu í málfræði
- Fræðiorð
  - ekki notuð meira en þörf krefur

Tvenns konar notkun

- Bækurnar eiga að geta nýst á tvo vegu
  - sem vandi getur verið að samræma:
- Annars vegar sem yfirlitsrit
  - því er meginmálið samfelldur texti
  - og skilgreiningar felldar þar inn í
- Hins vegar sem uppflettirit
  - því þarf að brjóta textann vel upp
  - og hafa stuttar skilgreiningar í römmum

Kynning á einstökum verkum

- Guðrún Kvaran
  - segir hér á eftir frá reynslu sinni við samningu handbókar um beygingar- og orðmyndunarfræði
- Þórunn Blöndal og Heimir Pálsson
  - kynna síðdegis margmiðlunardiskinn *Alfræði íslenskrar tungu*

» Eiríkur Rögnvaldsson - eirikur@hi.is